

oord zullen

HEPP.

LE LEVEN.

ker geen gemak
der verkeersbelan
el verscheen.e harten der Ne
welgodane Dien
e Ford-wagenrij
is, mag zich in
e liefde is niet
zich op niet te
de bijna leem
en zie hoe in
een net van
of het is perdie anders vele
'naste station
uis. Verder ver
sjaren het locale
t is waarlijk geen
autobus met ge

leefden variër

p de belangrijke
in de tramweg

geen goudmijnen.

Nu de autobus
te nemen, schiet
n het goederen
zijn, dat onder
te jaren in likw
„hooger hand“moet worden is
en verkeerschaos
onze wagen niet
e wagens, maar
kens tot vernie

van het minder

loos blijven. De
rker bracht het
ing aan de orde
atschappij naar
publiek belang
te en goederen
gelen der onder
lijkheid om een
emende verkeer
en welgever ge

ng van de wet

rt tot navolging
voor het leven.
voor zijn vrien
n funatiek pro
voor het volki
chologisch maad
het Evangelie
variëren, naar
zeer-persoonlijk
meesterstuk (m
en? Ik betwijfel
hier geldt de
onvergelyklike
barring, het oit
eid, daar moe
g tot een zekere
tegen dit pogen
en Heere Jezus
aende Jezus te
zichzelf.reedi ons tegen
den bekendst
„Der Mensch
is Ludwigs be
ar wordt, „Ge
cht draagt zijn
memoriale hute
„Leder“ zei hij
vel willen, dat
n Heiland zóó
zy met groote
besluiten (denk
al was het dan
chole gaan. De
van deze din
alle Widerspre
berichte begrün
so wird alles
groszen Perio
lemütige, heile
ewuszte. Wenn
folgt, so wird
gelöst und zeig
ig“).van 1880 „betreffende de openbare middelen van ver
voort, met uitzondering van de spoorwegdiensten“.Deze wijziging was niet zonder belang. De welgever
kan hier kiezen tusschen minstens twee mogelijkheden.Men kon voor het openen van een autobusdienst
algemeen, objectieve eischen stellen betreffende mate
riale, verkeerscapaciteit, kapitaal, enz. Men kon ook
kortweg de exploitatie van een buslijn verbieden en
afhankelijk stellen van een vergunning.De welgever koos het laatste en legde de bevoegdheid
om een vergunning te geven in handen van Gedeput
teerde Staten. Hierna was dus op een bepaald punt
aan de verkeersvrijheid een einde gemaakt. Dit is des
in beslenkelijker, nu de wet aan Gedeput. Staten geen enkelen
maatstaf geeft om de concessieaanvragen te beoordeelen.Hij die de concessie aanvraagt weet dus nooit waarop
hij rekenen kan en waarom aan hem is geweigerd, wat
aan een ander werd toegestaan. Een troost blijft hem,
er is beroep bij de Kroon.Doe hoek deze troost is dikwijls zeer schraal. In de
eerste plaats waagt niet ieder zich gaarne op den zeer
langen weg die over Den Haag naar zijn recht leidt.
Niet ieder kent dien weg of heeft goede hulp om in
goeden vorm zijn belangen te bepleiten. Erger is echter
dat ook de Kroon hier in den doolhof der strijdige
belangen niet al te goed den weg schijnt te weten.
De Raad van State geeft advies, doch de Minister
heeft het recht de Kroon tot een strijdige beslissing te
adviseeren.Nu zien wij telkens en telkens weer dat de Minister
van Waterstaat van dit recht gebruikt maakt en de
advies van den Raad van State opzij zet.Op zichzelf genomen moet een Minister het recht om
een contrair Koninklijk Besluit uit te lokken, behouden.
De Raad van State is toch reeds genoemd: „de onverant
woordelijke adviseur van een verantwoordelijke regeer
ing“ en het spreekt vanzelf dat de verantwoordelijke
regering in gewichtige kwesties de beslissing aan zich
moet houden.Maar hier zit ook nog een anderen kant aan de zaak.
Juist onder den Minister van Waterstaat ressorteeren
de spoor- en tramwegmaatschappijen, die groote be
langen op dit terrein hebben. Telkens kan men dan
ook lezen dat deze lichamen zich tegen het toestaan
van een concessie verzetten. Nu staat wel vast dat
de Minister boven dergelijke belangen verheven is en
beslissingen neemt zonder te letten op de financiële
gevolgen die deze hebben voor de onder hem ressort
terende diensten.Dit is echter niet voldoende. Een rechter moet niet
alleen onpartijdige vonnissen geven, hij moet ook on
partijdig zijn en als zodanig worden erkend. Dit laatste
is hier niet het geval.De autobus-ondernemer, die zijn concessieaanvraag
door een K. B. geweigerd ziet, is van meening, dat
dit een beslissing is van een belanghebbende partij.
En de bevolking van de betrokken dorpen voelt het
ook aldus.Deze misstand wordt verscherpt door het feit, dat
de Minister telkens beslissingen uitlokt die afwijken
van het door den Raad van State gegeven advies.

E. VISSER.

Overigens dienen wij er wel rekening mee te hou
den, dat ook deze schrijver op kritisch standpunt staat,
dus schiffen gaat in de Evangelien en b.v. ook de
wonderen, voorzover hij ze verhaalt, natuurlijk ver
klaart. Maar, anderzijds: hier wordt ook niets toege
voegd, wat weldadig aandoet, vergeleken m.n. bij een
pusing als van Barbusse. Hij spreekt van „die Misch
form eines historischen Romans“, die hij in dit ver
band „vollends unmoralisch“ noemt, en ge begrijpt,
dat we instemmen met dit woord: „wer Jesus aus
eigener Erfindung sprechen liesse, müsste mindestens
an intuitiver Kraft ihm gleichen“).Al verder heet het: „Es ist nicht die Absicht dieser
Schrift, den Glauben an Christi Göttlichkeit denen zu
stören, die in ihm leben: vielmehr umgekehrt allen, die
Jesus für eine erfundene Gestalt halten, seine Realität
und Menschlichkeit zu beweisen“. Ook Ludwig waagt
het, wat zoo menigmaal vóór hem is geprobeerd, om
„das Innenleben des Propheten“ te tekenen, te geven
„nur die Geschichte dieses Herzens, die Entwicklung
seines Selbstgefühls“. En dan gaat de knappe auteur
het karakter van den Zoon des Menschen ons toonen,
zoodat die zich, naar zijn inzicht, door den loop der
gebeurtenissen heeft ontwikkeld, op den achtergrond
van het zoo eigenaardig-samengestelde leven in het
Jeruzalem uit de volheid des tijds. Een „Vorspiel“, getiteld
„Jerusalem“ gaat daarbij vooral, waarin de Jood Lud
wig op voortreffelijke wijze de sfeer laat leven van
zijn volk, zooals het toen moet hebben bestaan onder
Romeinschen druk en gestreefd en gehoopt en m.n.
gelijk het, in zijn verscheidenheid, op feestdagen van
heinde en verre saamgestroomd, zich te Jeruzalem zal
hebben vertoond. Op dezen achtergrond etst hij dan
het beeld van Jezus in de volgende hoofdstukken:
Berufung, Botschaft, Verdunkelung, Kampf, Leiden.Het is welhaast op elke bladzijde voelbaar, dat hier
een groot kunstenaar aan het woord is, zijn magnifieke
stijl bekoort uitermate. Rekenend met zijn uitgangspunt,
valt hier veel te waardeeren. Ter kenschetsing citeer
ik een stukje uit het slothoofdstuk, waar het eind van
Jezus' kruislijden getekend wordt.„Nach Stunden erst, wie er schon das Herz im
zarten Leibe brechen fühlt, wie sich Vernunft und
Phantasie, Glaube und Hoffnung verdunkeln, wie nur

LITERATUUR EN KUNST.

W. de Merode. De Verloren Zoon.¹⁾

I.

Wie het werk kent van den onder ons terecht ge
waardeerden dichter Willem de Merode weet, dat daarin
een bijzondere voorkeur leeft voor het Verloren-Zoon
motief. Telkens weer, in bundels, in tijdschriften, vinden
we verzen, die aan de Verloren-Zoon-geschiedenis her
inneren. Soms zijn ze rechtstreeks de behandeling van
eenig fragment uit de gelijkenis (b.v. in den bundel
„De Overgave“) maar vaak ook zijn ze beelden uit
het herden, naar het genoemde motief bewerkt. Een
vers als „Terug“ (uit „De Dunkere Bloei“) met een
vader die „de pot op 't hoofd, las trug de krant“,
een moeder, die „marrelde in het koffiekoutje en
naaide aan broertjes blauwe kamizoolje“, een zoon,
die „door den kier der blinden“ naar binnen gluiert —
zulk een vers kan bezwaarlijk een lyrische vertolking
van de gelijkenis worden genoemd en is toch onmid
delijk als een Verloren-Zoon-geschiedenis te herken
nen. En wie zich herinnert de bijdragen van dezen
dichter aan „Stemmen des Tijds“ of „Opwaartsche We
gen“ weet ook daarin het telkens terugkerend motief,
direct of zijdelings ontleend of toegepast.Wanneer men zich afvraagt, wat daarvan de verklaring
is, kan als antwoord gelden wat Kuitert zegt (in zijn
boekje „Willem de Merode“²⁾) over den dichter in
't algemeen, dat, als een zeker type in zijn werk her
haaldelijk voorkomt, „zijn neigingen, dus inzonderheid
de psychische factor die het grootst is in de vermenig
vuldiging tot het product dat we zien noemen, hem
tot die bepaalde uitbeelding hebben gebracht“. Met
andere woorden: in zulk een element van het werk leeft
een specifieke trek van de dichterziel, er is een direct
verband tusschen zulk een motief en de psychische
gesteldheid van den dichter. En de levenshistorie van
de Merode bewijst de juistheid van deze diagnose.Van verschillende zijden is dan ook de verwachting
uitgesproken, dat te meniger tijd een afzonderlijk werk
over de gelijkenis van den Verloren Zoon van dezen
dichter tegemoet gezien kon worden en in de laatste
jaargangen van „Stemmen des Tijds“ hebben we, om
zoo te zeggen, daarvan de voorbereidende werkzaam
heden kunnen zien.Thans ligt die arbeid, voltooid, voor ons, en om meer
dan een reden is het de meeste waard, de aandacht
van onze lezers er op te vestigen.De eigenaardigheid van bijna al de Merode's verzen
over dit onderwerp is, dat ze niet lyrisch-beschrijvend,
maar persoonlijk-ontledend zijn. Niet over den vader,
den broeder, den verloren zoon zelf wordt variërd,
maar ze spreken immer zelf, openbaren, wat er omgaat
in hun ziel. Minder dus het verhaal zelf, dan de
psychische achtergrond is hoofdzak en zulks is in
overeenstemming met het karakter van 't oorspronkelijke,
immers een gelijkenis, maar vooral ook, het sluit
geheel aan bij wat de eigenlijke drijfveer is, die telkens
hem tot deze materie voert: het persoonlijk element.¹⁾ Uitg. van J. M. „Holland“, Amsterdam.²⁾ R. Kuitert, serie „Uit Nieuwe Tijden“ No. 1 (ed. Wolters,
Groningen).noch die Schmerzen des peynvollen Endes ihn schüt
teln, da öffnet er noch einmal den Mund, der diese
Stunden geschwiegen hatte: mit einem Schrei bricht alle
Menschenqual hervor. Jene letzte nächtliche Entäu
schung im Garten vertausendfacht sich nun im Her
zen des Verzweifelten, der Wunsch, dem Opfertode
zu entgehn, wird zur Anklage, verloschen sind in diesen
zuckenden Sekunden die Träume eines übermenschlichen
Lebens, zerstoßen sind alle Geheimen, alle Belehren,
ja, es ist klar: der Vater, dem er sich so gläubig hin
gegeben, hat sich vom Liebesstärken seiner Söhne
abgewandt, er sieht nicht nieder aus den Wolken auf
das Leiden, sein Geist ist fern, sein Herz schlägt in
den Himmeln, verloren ist die Erde, der Sohn allein,
der Vater ist kein Vater, einsam und hilflos dörft ein
Leib und bricht ein Menschenherz — und Jesus schreit:
„Mein Gott! Mein Gott! Warum hast du mich ver
lassen!“).Dit boek zal ongetwijfeld in handen komen van
zeer velen, die al, voor hun besef, met den Zoon
des Menschen hadden afgerekend, en die geen kerk
bereikt. Als dit boek er sommigen onder hen tot dieper
nadenken brengt over het wonderlijke leven van den
profeet uit Nazareth, den grooten Menschenzoon, laat
ons dan de hoop verblijden, dat dat nadenken voeren
kan tot het grijpen naar het oude Evangelie, waar
die Menschenzoon in volle heerlijkheid als Jezus, de
Christus, ons tegentreedt.Om met een enkel woord, in het algemeen, nog iets
te zeggen over de pogingen, altijd maar weer gewaagd,
om met eigen stijl, in eigen kleur, te tekenen het
leven van Jezus: het zal ook U opgevallen zijn, dat
men, al reconstrueerend en psychologiseerend, het aller
voornaamste van het leven en werken van onzen Hei
land, in het duister laat. M.a.w., gelijk ook vanzelf
spreekt, naar voren brengt, breed uitmeet, het zuiver
menscheelijke, assimileerbare, dat, waarin men zichzelf
verplaatsen kan. Zoodoende moet altijd de heerlijkheid
van den Christus gebroken worden. Zoodat het te
verstaan is, dat Dr A. Kuyper in het organisme der
Theologie geen plaats erkennen wilde voor wat hij
maar het liefst zou willen noemen een biographie van
Jezus³⁾. Met strikte handhaving van wat als eisch
van biographisch werk moet gelden, zullen wij hetIntusschen, deze inslag op het onderwerp maakt de
bewerking niet makkelijker. Want bij de soberheid van
het Bijbelverhaal, dat slechts in enkele trekken wordt
gegeven, moet de dichter zelf het beeld opbouwen;
hij moet, om zoo te zeggen, de gegeven omtrekken
vullen. En daarbij is de consequentie niet denkbeed
dig, dat hij eigen gedachten leggen zal in de ziel der
figuren, dat hij dus een schaduwbeeld geven zal dat
niet congruent is aan het eigenlijke verhaal. Typisch
b.v. is het dat de moeder van den Verloren Zoon,
die in de gelijkenis niet genoemd wordt, omdat heel
de actie verloopt tusschen den zoon en den vader, bij de
Merode een belangrijke plaats inneemt: zij is zelfs de
laatst-optredende in dit „modern oratorium“. En onge
keerd van de feestviering in het vaderhuis, die de
essentie vormt van de gelijkenis, blijkt hier nauwelijks
iets.Vooral ook valt het op, dat de scherpe tegenstellingen,
die de gelijkenis zoo marquant maken dat ook zonder
nadere verklaring ieder haar bedoeling begrijpt, hier zijn
weggebleven. De overvloed in het vaderhuis tegenover
den honger in den vreemde, de zwijgendaf tegenover
het gemeste kalf, de lompen tegenover het bruilofts
kleed en den ring, ze vormen de bouwlijnen van de
gelijkenis en ondanks hun soberheid geven ze tegelijk
aan de contouren der personenbeelden. In de Merode's
dichtstuk zien we ze niet: daar staan, elk op zichzelf,
voor ons de vader, de zoon, de moeder, de broer;
en in wat zij zeggen als openbaring van eigen ziels
gesteldheid moeten de aanwijzingen gevonden worden
voor het eigenlijk gebeuren.Metterdaad is dus de Merode's behandeling een fanta
sie op en niet een dichtertijke vertolking van de gelijkenis
geworden.Hieruit volgt, dat we bij een beschouwen van zijn
werk niet moeten uitgaan van een zeker parallelisme
met het Bijbelverhaal, dat we bij het lezen van
't onderwerp-zonder-meer meenen te zullen zien. Want,
wat we boven zeiden blijkt hier het geval: door het
persoonlijk-ontledende is de ik-vorm ook in directen
zin de eigenlijkheid van het dichtwerk geworden. Feite
lijk wordt hier een behandeling geboden van het Ver
loren-Zoon-motief op den grondslag van het Verloren
Zoon-verhaal.Nu moet, ter voorkoming van misverstand, aanstonds
hierna worden toegevoegd, dat het oeuvre als kunstwerk
daarom niets minder behoeft te zijn en ook niets
minder is. Te allen tijde is aan den dichter het recht
toegekend de stof, waaraan hij zijn impressie dankt,
vrijelijk te bewerken en zeker geldt dat recht in onzen
tijd, die aan de expressie, d.i. de voringering, de uiting,
schier nog meer waarde hecht, dan aan de impres
sie, den indruk. En als dus de Merode, geïnspireerd
door de gelijkenis van den Verloren Zoon, een naar
eigen zielsgesteldheid gevormde verbeelding geeft van
het Verloren-Zoon-motief, is dat uit artistiek oogpunt
volkomen goed, te meer, waar die verbeelding zelf
ook werkelijk artistiek en schoon is.We bedoelen met onze opmerking dan ook niet een be
zwaar in te brengen tegen het dichtstuk zelf, het dicht
stuk dus als uiting van literaire kunst, als proeve van
christelijke kunst ook; we willen alleen er op wijzen,
dat we ook hier, als overal in de Merode's werk,
krijgen een behandeling van het Verloren-Zoon-motief,hem nog steeds moeten nazeggen: „dit nu is bij
Jezus onmogelijk en, wat meer zegt, ongeoorloofd“. On
zerzijds vinden dan ook daarmee alle pogingen in
die richting hun oordeel en dienen ze volstrekt na
gelaten. Al staat het er ook bij wijlen zóó mee, dat
bij een verwerping van het totaalbeeld, partiël, bij
nadere bestudeering, menige trek waardeerbaar bleek.En voorts, er is toch nog iets anders mogelijk. Er
is een breede schare van menschen, intellectueelen (om
dat woord dan toch maar te gebruiken), kunstenaars,
en leiding-geevenden op menigerlei terrein, die onkundig
zijn van Jezus' heerlijkheid, of die een waanbeeld van
Hem hebben en die geen kerk bereikt, die ook, nitter
aard, niet grijpen naar het Evangelie, of, indien al
oort, wien het dan een gesloten boek bleef. Alle poging
om hun den Christus nader te brengen, dient gewaar
deerd: zooals ook dat in onze dagen is beproefd in
het maar eenvoudig-navertellen van wat de Evangelien
ons bieden. Terwijl aan den anderen kant er heel
veel menschen van jongsafaan het Evangelie kennen,
maar de feitelijke glans ervan aan hunne oogen voor
bijging. Ook voor hen dient er een poging gedaan
om het oude Evangelie van den Zoon Gods, die mensch
werd, in nieuw licht te doen stralen, gelijk wij overigens
allen daaraan maar al te vaak behoefte kunnen hebben.In verband met deze laatste opmerkingen, willen wij
ten slotte Uw aandacht nog richten op een tweetal
werken, waarvan speciaal het laatste ons al zeer nastaat.³⁾ Uitgave: Ernest Flammarion, Paris, 1927. Het werd
vertaald en van een inleiding voorzien door Dr G. W. Melchers
(Uitg. Em. Querido's Uitg. Maatsch., Amsterdam).²⁾ A. w. pg. 247.³⁾ A. w. pg. 237/8.⁴⁾ Ernst Rowohlt-Verlag, Berlin, 1928: Mit 15 Zeichnungen
von Rembrandt.⁵⁾ A. w. pg. 10.⁶⁾ A. w. pg. 11.⁷⁾ A. w. pg. 270/1.⁸⁾ Zie zijne Encyclopaedia der Heilige Godgeleerdheid, Derde
Deel, Tweede Druk, Kampen, J. H. Kok, 1909, pg. 158—163.